

Biskop Johan Nordahl Brun. Samtidigt portræt. Ukendt kunstner.

Fanø-sangen

At samles, skilles ad er norsk og skrevet af Johan Nordahl Brun i 1791

En redegørelse og dokumentation

Af Per Hofman Hansen

I 2016 udgav Fonden Gamle Sønderho en ny udgave af en Fanø-sangbog med titlen Samles – skilles, som ikke mindst pianist og musikpædagog Vibeke Schøtt havde arbejdet meget på at realisere. I bogen er naturligvis også optaget – hvad man kunne kalde Fanøs nationalsang – At samles, skilles ad, og meget passende er den placeret som den sidste i sangbogen.

Men hvor stammer den fra?

Sangen har været kendt meget længe på Fanø og er derfor også optaget i alle fem tidligere Fanø-sangbøger lige fra Fanøforeningen i København udgav sin Fanø-Sangbogen i 1926. I de fem af de seks sangbøger anføres forfatteren med initialerne C.S., men hidtil har ingen vidst, hvem der gemmer sig bag de to bogstaver.

Fanø-sangbogen rummer 66 sange og viser, og naturligvis indledes den med Henriette Niensens Fanø o Fanø fra 1849, ligesom det er oplagt, at den afsluttes med At samles, skilles ad, som ses her på opslaget. Sangbogen er illustreret af Marie-Louise Exner og Vibeke Schøtt har skrevet noderne, men derudover har mange andre medvirket, herunder Laila Toft, Peter og Dorte Uhrbrand, Jørgen Bjørslev og Jeppe Brixvold. Kulturaftale Vadehavet har i øvrigt gjort sangbogen tilgængelig på dets hjemmeside, så den kvit og frit kan downloades som en komplet PDF-fil.

66 sange under lup

Opfordret af Vibeke Schøtt har jeg gennem vinteren 2018-19 forsøgt at skaffe mere viden om sangbogens 66 sange, deres indhold, deres forfattere og komponister og mulige indspilninger. Det har været et spændende og lærerigt arbejde. Om nogle af sangene har jeg kunnet føje en del nyt til, men for enkelte er det desværre også kun blevet temmelig lidt.

Hvem var forfatteren til At samles, skilles ad?

Men hvad der lå mig meget på sinde var, om det ville være muligt at finde frem til forfatteren til At samles, skilles ad. Dækkede initialerne C.S. over forfatteren, eller var der tale om et navn uden relation hertil? Den nød ville jeg gerne knække!

I 2010 udgav sønderhoning, journalisten og antropologen Ina Kjøgx Pedersen sin erindringsbog Samles, skilles ad. Erindringer om liv og død i Sønderho. Om netop at samles og

skilles hed det på bogens bagside: "I mere end 150 år har folk i Sønderho afsluttet alle festerne med en sang. At samles, skilles ad handler om at nyde vennelaget, for om lidt skal vi rejse, skilles og – måske – dø fra hinanden. Sangen er den røde tråd i Ina Kjøgx Pedersens dramatiske og dybt personlige beretning om at være filtret ind i en slægt, et sted og en historie". Men om oprindelsen røber Ina Kjøgx Pedersen imidlertid ikke noget.

Men med internettet, online-biblioteker, databaser og den omfattende digitalisering af bøger og aviser forestillede jeg mig, at det ved en hårdnakket jagt måtte være muligt at komme en opklaring nærmere.

Et blindspor: Fredrika Bremer (1801-1865)

Efter mange søgninger var der pludselig bid. Det førte mig til den svenske forfatterinde Fredrika Bremers rejsebeskrivelse fra Norge "Strid och frid" udgivet i 1840. Over indledningen til kapitlet Återkomsten citerer Bremer de tre begyndelseslinier:

«At samles, skilles ad,
«Velkommen og Farvel»,
Se, det er Livets Del.»
Bjerregaard.

Det førte mig til den norske jurist og forfatter **Henrik Anker Bjerregaard** (1792-1842). Hans Digtninger på 400 sider udgivet i Christiania i 1840 indeholdt imidlertid ikke digtet. Men det skulle også snart vise sig, at være et blindspor.

Johan Nordahl Brun (1745-1816), norsk biskop og digter **"Samling af Johan Nordahl Bruns mindre digte" 1791**

Via mine gode venner, Lene og Sven Anthonisen, fik jeg imidlertid et tip om, at sangen skulle ligge på Facebook med angivelse af, at være skrevet af den norske forfatter Johan Nordahl Brun og trykt i hans digtsamling Samling af mindre Digte i 1791. En jagt blev sat ind på at finde den person, der havde lagt sangen på nettet. Det viste sig at være spillemand og musiker i Nordby Jens Peder Hvolby, der kunne fortælle mig, at han af øjenlæge Anders Øthers enke havde fået foræret en lang række papirer med viser, sange og noder. Anders Øther (1936-2016) havde været norsk øjenlæge, men bosat i Nordby. Jens Peder og Øther havde kendt hinanden gennem fælles interesse for folkemusikken. Da Jens Peder på et tidspunkt gennemgik papirerne, fandt han et print fra det norske Dokumentationsprojektets hjemmeside, hvor sangen stadig er at finde.

Nasjonalbiblioteket i Oslo

På den baggrund kom Nasjonalbiblioteket i Oslo mig til stor hjælp. Her fandt jeg en komplet faksimileudgave af 1. udgaven med titlen Samling af Johan Nordahl Bruns mindre Digte udgivet og trykt i København af Kgl. Hofbogtrykker Niels Møller & Søn i 1791. På side 268-270 findes i afsnittet for Selskabs-Sange sang nr. 11 som At samles, skilles ad dedikeret "Til en ung reisende Ven, som havde været i et kort Besøg hos sine Forældre".

Hvem var Johan Nordahl Brun?

Johan Nordahl Brun var som 26-årig i 1771 kommet til København, hvorfra han blev teologisk kandidat, og hvor han blev medlem af Det norske Selskab, der var en litterær selskabsklub for

norgespatrioter. Her mødte han bl.a. P.A. Heiberg, der fortæller at han ofte var gæst i Bruns aftenselskaber, og her blev der altid lavet en ny vise til at synge ved bordet. På skift var det Brun og Heiberg som digtede. Og havde de ikke nået det, improviserede de versene under måltidet. Jævnligt kappedes de, og snart vandt Brun og snart vandt Heiberg prisen.

P.A. Heiberg (1758-1841) kender vi i dag mest som satiriker og samfundskritiker med sympati for Den franske Revolution. Det var ham der skrev "Ordener hænger man på idioter", som sammen med andre polemiske skrifter kom til at koste ham hans statsborgerskab, hvorfor han slog sig ned i Paris.

I København søgte Brun forgæves flere embeder. Da biskop Gunnerus i 1771 blev hentet til København for at medvirke ved en reform af universitetet, tog han Brun med som sin private sekretær. I Struensee-årene krævede stillingen imidlertid en del kendskab til tysk, og på det område var Brun temmelig blank, hvorfor han ikke opnåede ansættelse. Til livets opretholdelse måtte han derfor leve af privatundervisning. Men han følte sig ikke særlig godt til mode i København, og han længtes hjem.

I 1774 blev han sognepræst i Bergen og i 1804 biskop. Selv om han var en entusiastisk beundrer af alt norsk, var han trofast mod den danske kongemagt og stærkt imod unionen med Sverige. Han støttede således den danske prins Christian Frederik som konge i Norge. I en række indledende digte i hans Samling af Mindre Digte hylder han således den danske konge og kronprins.

Om Nordahl Bruns poesi har Just Bing skrevet ganske glimrende. Se tillægget nederst her på siden.

I 1810 blev han ridder, 1812 kommandør af Dannebrogordenen og 1813 Dannebrogsmænd. Den norske forfatter Nordahl Grieg (Johan Nordahl Brun Grieg, 1902-1943), der i Danmark især er kendt for digtet "Kringsat av fiender", var tiptipoldebarn af Johan Nordahl Brun.

Bruns udgave sammenlignet med Fanø-udgaverne

Ved sammenligning med den sang, vi alle kender fra Fanø, viser det sig hurtigt, at der er slående ligheder, men også en række væsentlige forskelle. (Se sammenstillingen længere nede på siden). Udgangspunktet for sammenligningen er naturligvis Johan Nordahl Bruns originale tekst fra 1791. Mellem 1926 og 2016 har Samles, skilles ad været gengivet i seks Fanø-sangbøger og indspillet på en grammofonplade:

1. 1926: Fanø-Sangbogen. Udgivet af Fanøforeningen i København.
2. 1959: Gamle viser og sange sunget på Fanø. 1. udgave. Udgivet af Fonden Gamle Sønderho.
3. 1978: Vers og viser til Fanøs pris. Samlet af Rasmus Kolster Svarrer. Udgivet af Fannikerdagen.
4. 1981: Gamle viser og sange sunget på Fanø. 2. udgave. Udgivet af Fonden Gamle Sønderho.
5. 1998: Fanø folkeviser og danse. Samlet af Hilda Clausen. Udgivet af Fannikerdagen.
6. 2016: Samles – skilles. En sangbog fra Fanø. Udgivet af Fonden Gamle Sønderho.
7. 1959: EP plade: Fanømelodier ved E. Thomsen. Medvirkende: Niels Skelmosen på harmonika og stemmerne Anna 'Sparekasse' Jensen, fru Skov Kristensen og Niels

Skelmose. Indspillet i Fanø Håndværker- og Industriforening. Udgivet af WIFOS-studiet på Frederiksberg. WFEP 14+15.

Fælles for alle seks sangbøger og indspilningen er en række karakteristika, der adskiller dem fra Bruns original. Først og fremmest består Bruns original af fem vers, hvorimod samtlige Fanø-udgaver kun består af tre vers.

De to første vers i Fanø-udgaverne er i hovedsagen identisk med Bruns vers 1 og 3, mens hans vers 2 er udeladt i alle Fanø-udgaverne. Bruns sidste to vers 4 og 5 genfindes heller ikke, men er erstattet af et "nyt" vers 3.

Lige fra den første Fanø-udgave udkom i 1926, har der indsneget sig en egentlig misforståelse i forhold til originalen, hvor det hedder: "At nyde Vennelav og savne det igen, og fremmed søge sig paa ny en trofast Ven". I Fanø-udgaverne hedder det derimod: "at nyde vennelag og savne det igen, og fremad søge sig på ny en trofast ven". I Bruns tekst har fremmed imidlertid betydningen i det fremmede; med andre ord langt hjemmefra igen at finde en trofast ven. Det er i Fanø-udgaverne blevet til det noget svagere udtryk fremad søge sig, dvs. noget i retning af i fremtiden igen at finde en trofast ven.

Endnu en fejl – eller måske en bevidst ændring – findes i tre af Fanø-udgaverne og på pladeindspilningen, hvor det hedder: "til fjerne Lande og til fremmed Selskab hen", hvor det i Bruns original hedder: "Til andre Stæder og til nye Selskab hen". – Vi kan forestille os, at personen bag pseudonymet "C.S." har villet tilpasse digtet til Fanø som den søfarts-ø den har været med sejlskibe på langfart til fjerne destinationer. De tre øvrige udgaver er derimod tro mod Brun.

Glæde liv – sorg og død

Brun kalder selv sin sang en Selskabs-Sang, og med meget små – men ganske interessante – variationer genkender vi da også straks versene 1 og 3 som identiske med den udgave, vi synger på Fanø. Vers 2 kender vi ikke, og heller ikke versene 4 og 5, som i modsætning til Fanø-udgavens vers 3 rummer en lys og optimistisk tone med bl.a. vendingen "Min Ven! kom, skænk og drik af Bacchi Kildevæld" og et optimistisk, omend noget nedtonet farvel: "Og derpaa bort med Alt, hvad mørke Tanker gav, nyd Venskab, Vin og Fryd, endnu i dette Lav". Festrusen er endnu til stede i Fanø-udgavens vers 3 med "Løft glasset, venner, da til munden på en gang", men i modsætning til Bruns version skifter den til en stemning præget af en betydelig mere dyster tone: "I gravens mørke jeg langt hellere være vil, end leve her på jorden, hvis ej venskab var til".

Kan man sige at Bruns selskabssang er stemt i dur, kan man vel tilsvarende betegne Fanø-udgaven som værende mere i mol. Kan det tænkes, at den person - måske C.S. (se herunder) har ladet sig præge af Fanøboernes tidligere tiders barske vilkår med fædre og sønner som sømænd langt borte på farefulde sørejser?

Sammenstilling af tre udgaver af Johan Nordahls Bruns selskabssang At samles, skilles ad

1791 Johan Nordahl Brun	1926. Nr. 46. Fanøforeningen i København	2016. Nr. 66 Fonden Gamle Sønderho
Selskabs-Sang Til en Ung reisende Ven, som havde været i et kort Besøg hos sine Forældre.		
1. At samles, skilles ad, Velkommen og farvel, At blive kiendt og glemt, See det er Livets Deel, At nyde Vennelav Og savne det igien, Og fremmed ⁽¹⁾ søge sig paa ny En trofast Ven.	1. At samles, skilles ad: Velkommen og Farvel. At blive kendt og glemt; ja, det er Livets Del at nyde Vennelag, og savne det igen, og frem at søge sig paany en trofast Ven.	1. At samles, skilles ad, velkommen og farvel - at blive kendt og glemt, se, det er livets del, :/ at nyde vennelag og savne det igen, og fremad søge sig på ny en trofast ven. :/
2. Besøge Redet ⁽²⁾ , hvor Vi Dagen fik at see, Omfavne Fædre der, Og dem Graahærdede, Og sige dem paa ny Et alt for ømt Farvel; Den Sorg og Glæde tidt Henrev vor hele Siel.		
3. Det er nu eengang saa, Reis derfor du, min Ven, Til andre Stæder og Til nye Selskab hen; Men glem dog ei for snart, Hvor du har været glad, Og hvor blant muntre Venner Du i Aften sad.	2. Det er nu engang saa', du rejse skal, min Ven, til fjerne Lande og til fremmed Selskab hen. Men glem dog ej saa snart, hvor du har været glad, og hvor blandt muntre Venner du i Aften sad.	2. Det er nu engang så, du rejse skal, min ven, til andre steder og til nye selskab hen, :/ men glem dog ej så snart, hvor du har været glad, og hvor blandt muntre venner du i aften sad. :/
4. Min Ven! kom, skienk og drik Af Bacchi Kildevæld; Kom, ønsk den Reisende Paa sine Veie Held, Og ønsk dem Glæde, som Ham her maae savne meest, Hans Fremgang krone deres Dages svage Rest!	3. Løft Glasset Venner, da til Munden paa en Gang! Lad høres Lyden af vor muntre Selskabssang! I Gravens Mørke jeg langt hel're være vil end leve her paa Jorden, hvis ej Venskab var til.	3. Løft glasset, venner, da til munden på en gang. Lad høres lyden af vor muntre selskabssang. :/ I gravens mørke jeg langt hellere være vil, end leve her på jorden, hvis ej venskab var til. :/
5. Reis, unge raske Mand, Søn af vor gamle Ven, Dig Lykken vorde huld, Du altid værdig den; Og derpaa bort med Alt, Hvad mørke Tanker gav, Nyd Venskab, Viin og Fryd, Endnu i dette Lav.		

(1) Fremmed, her i betydningen i det fremmede.

(2) Redet: Ligesom på dansk i overført betydning reden, hjemmet. (Eks.: Alle barn må jo før eller siden forlate redet).

Tiden efter Johan Nordahl Brun

Bruns originale sange med de fem vers fik et langt efterliv i Norge, idet At samles, skilles ad blev trykt i flere sangbøger, hvoraf kan nævnes et par stykker fra henholdsvis 1821 og 1853:

- 1821: Norsk Visebog eller Samling af Selskabssange, forfattede af Nordmænd, med et Tillæg af nogle Danske Sange. Trykt i Bergen på boghandler Thorstein Hallagers Forlag i 1821. (Nr. 58, s. 96).
- 1853: Norske Almuesangeres Klöverblad eller Bruns, Frimanns og Zetlitz's Sange for den norske Bondestand. Trykt og udgivet i Egset (ved Aalesund) på M.A. Aarsflots Forlag i 1853. (Nr. 126, s. 226).

Bergens Tidende 6. juni 1876.

Men også norske aviser rummede med mellemrum citater, der viser et udbredt kendskab til Bruns At samles, skilles ad.

Morgenbladet, 20. juli 1856:

Upsalatoget . . . "Et Studentertog flyder afsted paa en saa mægtig Tankestrømning, at Velkommen og Farvel, Forbindelser og Minder glide rask forbi . . . Det vinker, vi kommer, det hilser, vi er borte, ser det dukke ned i Havet som i vort Sind, medens nye Steder altid stiger frem, høiner sig og dukker saalænge til Skibet kaster Anker foran Hjemmets Velkommen".

Bergens Tidende 6. juni 1876:

I et digt "Farvel til Stavangerne" på tre vers lyder det i indledningen: "Der er en gammel Vise: "Velkommen og Farvel," – vi sang den jo saa ofte og synger den i Kveld". (Gengivet til venstre).

Morgenbladet 28. august 1887:

Haandværkermødet i Kristiania. . . "Repræsentanten Bunti udtalte Ønsket om, at Haandværk og Industri maatte gaa en lysere Fremtid imøde. Velkommen og Farvel er Livets Gang, og naar man nu efter de hyggelige Dage, man havde tilbragt i Kristiania, vendte hjem, medtog man Mindet om et Arbeide.."

Romsdals Amtstidende, 10. maj 1894:

Missionær Strefsrud er netop kommet hjem fra en 12 år lang rejse fra Indien og Amerika. Efter talen benyttede en række personlige venner og bekendte anledning til "i Sakristiet at trykke Hr. Skrefsruds Haand og sige paa samme Tid "Velkommen" og "Farvel". – Skrefsrud var allerede på vej til Amerika igen for at virke for Santalmissionen.

En norsk visebog fra 1856

Ligesom At samles skilles ad fandt vej til aviserne, fandt den naturligt nok også vej til samlinger af sømandsviser. Som et eksempel herpå findes en håndskrevet samling på 130 viser nedskrevet af den norske sømand Johannes Aarreberg. På titelbladet har han anført "Norsk, Tydsk & Svensk Visebog for Johannes Aarreberg, Stavanger 16. januar 1856". Som sang nummer 105 findes At samles, skilles ad, velkommen ock Farvel og minsandten om ikke også Fanø ak Fanø o hvor du er skjøn er med som nummer 49. (Blom, s. 69 ff).

Johannes Aarreberg er formentlig den senere skibskaptajn af samme navn i Stavanger, født 1839 og død på St. John den 8. november 1896 (Morgenbladet, 17.11.1896)

Den norske folkemusiksamler Catharinus Elling

Norges svar på vor egen folkemindesamler H. Grüner Nielsen kunne passende være Catharinus Elling (1858-1942), der både var komponist og folkemusiksamler. Han var en af de første store indsamlere i Norge og har efterladt sig et meget stort indsamlet og nedskrevet

materiale, der i dag befinder sig i Nasjonalbiblioteket i Oslo. Heriblandt hører utallige såkaldte "Arbeidsbøger med norske folketoner og skisser" fra årene omkring 1898-1919.

Tilbage til Danmark

Frands Jørgen Thomsens håndskrift fra 1913 – den ældst kendte Fanø-version

Fra Jens Ebbe Thomsen i Hinnerup har jeg modtaget en kopi af en håndskrevet afskrift af de to Fanøsange Jeg har hjemme, hvor bølgerne skummende gå (se herom i det følgende) og At samles, skilles ad. De med blæk sirligt udførte afskrifter er foretaget i 1913 af Jens Ebbe Thomsens farbror Frands Jørgen Thomsen, der var født i Sønderho i 1893. Han udvandrede siden til Amerika, hvor han blev restauratør i New York. Han døde i 1964.

Ombord på dampskibet s/s Gloria 1913

Frands Jørgen Thomsens afskrift er unægtelig ganske interessant, idet den gør Fanø-versionen 13 år ældre end den hidtil ældst kendte fra Fanø-sangbogen 1926. Men den er også interessant på anden vis. I 1913 sejlede Frands Jørgen ombord på dampskibet s/s Gloria af Helsingborg.

Fra et sted ved den afrikanske kyst satte det svenskejede dampskib Gloria af Helsingborg den 6. april 1913 kurs mod Arkhangelsk, som det nåede den 23. juni efter 87 dage på havet og mindst 5.000 sømils (ca. 10.000 km) sejlads. Skibet var bygget i 1901 i England, havde en dødvægt på 3.000 tons og en bruttoregistervægt på 1.192 tons. Maxhastigheden var 9,6 knob.

På frivagterne brugte Frands Jørgen bl.a. tiden på at afskrive viser og sange, men om det har været efter andre afskrifter eller trykte vise- og sangbøger, ved vi ikke. I et af hans hæfter afslutter han de enkelte viser med sit navn, dato og sted:

Slut på Visen
Frands Jørgen Thomsen
s/s Gloria, 6 April 1913
Africa

Næste sang afsluttes med:
F J Thomsen
Nord Cap
17 Juni 1913

Derefter følger 12 danske eller svenske sange inden *At samles, skilles ad*, som blot er dateret:
F J Th 1913

Endelig følger endnu 5 danske eller svenske sange, der afsluttes med:
F J Th 23 Juni
1913
Archangel

Den sidste sang afsluttes med:
Skrevet til Tidsfordriv af
Frands Jørgen Thomsen
s/s Gloria Helsingborg
pas[seret] Nordkap 8 Juli 1913

Af dateringerne kan vi med andre ord slutte, at At samles, skiller ad må have været på Frands Jørgens læber under sejlads i Barentshavet fra Nordkap i Norge til Arkhangelsk i Rusland mellem den 17. og 23. juni 1913. Hvorfra Thomsen har foretaget sine afskrifter, står indtil videre hen i det uviste!

Men hvem gemmer sig da bag initialerne C.S.?

Med kendskab til Thomsens håndskrift ved vi nu, at At samles, skiller ad har været kendt i versionen med de tre vers længere tilbage end først antaget og med nogle formuleringer, som ligger mellem Bruns originaludgave og de senere trykte udgaver.

Christian Sneum (1885-1962), lærer og redaktør på Fanø

I indledningen til 1978-sangbogen skriver Rasmus Kolster Svarrer: "Til den første Fannikerdag 3. og 4. juli 1954 skrev viceskoleinspektør Chr. Sneum en skøn prolog, der siden er blevet oplæst hvert år". Herunder er prologen optrykt, og den slutes af med denne kommentar fra Svarrer: "Chr. Sneum er kendt fra Fanø Ugeblad, hvor han skrev under pseudonym som Skirmen, Krabaten og Fjerde Medarbejder", og som den eneste er sang nr. 10 i bogen At samles, skiller ad signeret C.S.

Sandsynligheden taler for, at det meget vel kan være Christian Sneum (1885-1962), der har gemt sig bag initialerne C.S. Sneum havde været lærer og organist i Sønderho 1907-13, skoleinspektør i Nordby 1915-1955 og redaktør af Fanø Ugeblad 1925-1946. I 1913, da Frands Jørgen Thomsen sad ombord på s/s Gloria lang mod nord og skrev digtet af, er Sneum 28 år og lærer ved skolen i Sønderho. Her kan han meget vel have skrevet det, der sammen med Henriette Niensens sang Fanø o Fanø fra hendes vaudeville Slægtningene fra 1849 skulle blive det nærmeste, man kan komme Fanøs nationalsang! Men bevise det kan jeg endnu ikke!

Ringens sluttet?

Under min jagt på At samles, skiller ad i mere end to millioner digitaliserede norske avissider endte det faktisk med, at jeg nærmest blev bragt tilbage til Fanø igen. En dødsannonce fra Orkanger over en Lene Brinch Høeg født i 1930 stod indrykket i Adresseavisen den 29. februar 2016 sammen med de første fire linjer af At samles, skiller ad. – "Endnu et bevis på, at Bruns sang stadig lever i bedste velgående i Norge", var min første tanke! Efternavnet Brinch bragte mig dog hurtigt på den tanke, at der måske var en forbindelse til Fanø og til Sønderho! Ganske rigtigt; ved opslag i Anne Marie Grønnegaards "Sønderhoslægter" åbenbares det hurtigt, at der var tale om Lene Brinch Bertelsen, der var datter af Alma Sørensen (søster til redaktør og Fanø-forfatter Andreas Sørensen og Helene Sørensen) og læge Peter Johannes Bertelsen, der fik fire børn: tvillingsøsteren Hanne og brødrene Erik og Hans Bruun Bertelsen. – Alle ud af familiedynastiet Sørensen knyttet til tvillinghusene Ellen og Helene på Øster Land og efterkommere af "Sørøveren" fra Sønderho, Peder Hansen Brinch (1767-1826). Lene blev i 1953 gift med den norske læge Knut Høeg og bosatte sig i Orkanger ikke langt fra Trondhjem.

Tilbage står desuden kun at finde ud af, hvordan og af hvem Johan Nordahl Bruns gamle sang er kommet til Fanø og her er blevet noget nær øens nationalsang!

Tillæg

Poeten Johan Nordahl Brun*Af Just Bing, norsk litteraturhistoriker*

Den som vil skrive om Nordahl Bruns poesi må øve sig i resignation. For nok skrev han poesi, men han var ikke først og fremmest digter. For samtidig og for eftertid står han fremfor alt som den store gejstlige, præsten som fyldte kirken gennem 30 år og som herskede fra sin prædikestol. Dertil kommer den vanskelighed at hans personlighed var større end hans værker.

I dag forstår vi ikke til fulde, det indtryk han gjorde, fordi vi ikke som hans samtidige er inde i situationen og har ham nærværende for os. Hertil kommer en anden vanskelighed. Nordahl Brun var et dybt konservativt menneske. Han kæmpede for gammel bibeltro, for undersåtternes lydighed mod kongen, mod rationalistiske åndsretninger og republikanske sværmerier. Interessant nok er det, at der i den nuværende danske salmebog er optaget otte salmer skrevet af Brun.

Den ny tids store bevægelser – som Sturm und Drang, med Johannes Ewald og senere Oehlenschlägers romantik holdt han sig udenfor. Som gejstlig gav hans vedholden til det gamle til gengæld hans holdning og styrke. Men i poesien var det anderledes. Hans større digtninger er for os i dag bedagede. Hvad der er tilbage af hans poesi, er nogle få friske og livfulde lejlighedsdigte og selskabssange.

Gladest var Brun, når han kunne være først blandt ligemænd. P.A. Heiberg fortæller i sin bog "Tre Aar i Bergen" fra 1829, at han ofte var gæst i Bruns aftenselskaber, og her blev der altid lavet en ny vise, som blev sunget ved bordet. Det kunne være enten Brun eller Heiberg, der havde digtet, men havde de ikke nået det, improviserede de nogle vers under måltidet. Men på trods af den tilsyneladende munterhed, var Brun altid ængstelig for, at komme til at forarge i den strenge menighed. Men det muntre lune i ham var for stærkt, det havde brug for at få luft gennem vers. Han havde ganske vist sagt, at han i sin ungdom havde skrevet sange, som han senere fandt modbydelige. Vi ved dog ikke i hvilken henseende, de var gået over stregen. Han fortalte, at der ind imellem var nogle "epikuriske" og uanstændige sange. Men de havde friske og indtagende melodier, som man ville beholde. Derfor skrev han snage til de samme melodier, og herved mente han, at han kunne fordrive de usømmelige sange! Kan det tænkes, at det var Bellmans sange, der havde gjort deres indtog i det bergensiske selskabsliv?

Brun skrev adskillige lejlighedssange. Men var de ikke betydelige, kunne de ofte være rigtig morsomme. I dem ser vi Brun sidde i godt selskab med et lunt glimt i øjet og løfte sit glas og fremsige et indfald, som kunne løfte munterheden i ethvert selskab. For humøret havde han med sig. I 1790 – året før At samles, skilles ad blev trykt i det særskilte afdeling af Selskabs-Sange i hans samling af Mindre Digte rejste han til København for at søge forfremmelse. Digtsamlingen er mangeartet, og man overraskes over at finde både forskellige digtarter og forskellige stemninger. Den er både dybt kristen og samtidig sprudlende munter. Brun er måske ikke nogen stor digter, men han er en mand og viser sig som en mand, som behersker sit emne og sin stemning, hvad enten han synger i dur eller moll. Fra rejsen til

København har vi i øvrigt hans dagbog i breve til slægt og venner hjemme i Bergen, og den er spækket med morsomheder.

Mange tak til Vibeke Schøtt, Lene og Sven Anthonisen, Jens Peder Hvolby og Jens Ebbe Thomsen, Marvin Halleraker, Trondheim Folkebibliotek, Norsk Folkemинnesamling og Nasjonalbiblioteket i Oslo for uvurderlig hjælp.

Per Hofman Hansen
perhofman-snabel-a-gmail-punktum.com
Juli 2019

Dette dokument er en printervenlig tekstversion af hjemmesiden

Fanø-sangen At samles, skilles ad er norsk og skrevet af Johan Nordahl Brun i 1791.

En redegørelse og dokumentation.

Juli 2019.

Illustrationer, links og litteraturhenvisninger til artiklen findes på nedenstående hjemmeside.

Publiceret 18. juni 2019 på hjemmesiden "Stykker til Fanøs kultur, natur og historie" på adressen

<http://www.aldus.dk/fanoe/samlesskilles/dokumentation.php>

Som en introduktion til ovenstående dokumentation er knyttet hjemmesiden

<http://www.aldus.dk/fanoe/samlesskilles>